

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MF.MKT., nr. 155.82, 167.14, 168.59, 1006.15, 1093.57; BA, DH.MKT., nr. 1494.15, 1500.13; Tâhir el-Cezâirî, *et-Tezkire ve fihâ Tefsîrû'l-Beyzâvî*, Mektebetü Esed, Zâhiriyye, nr. 11743-11746, I, vr. 70°, 85°, 368°, 544°, 620°; a.mlf., *er-Rihle ilâ Mısr ve mukâbeletü'l-Hıdivî*, Mektebetü Esed, Zâhiriyye, nr. 11721, vr. 2°, 3°; a.mlf., *et-Tibyân li-ba'zî'l-mebâhisi'l-müte'allika bi'l-Kur'ân 'alâ tarihi'l-lîkân*, Kahire 1334, s. 52; a.mlf., *Tevcihü'n-nazar*, Beyrut, ts., s. 22, 418; *Suriye Vilâyet Salnâmesi (1300)*, s. 100; M. Saïd el-Bânî, *Tenvirü'l-beşâ'ir bi-sireti's-Şeyh et-Tâhir*, Dimaşk 1920; M. Kürd Ali, *Müzekkirât*, Dimaşk 1368/1949, III, 719-720, 892; a.mlf., *Künüzü'l-ecdâd*, Beyrut, ts., tür.yer.; Adnân el-Hatîb, *eş-Şeyh Tâhir el-Cezâ'irî râ'idü'n-nehdati'l-ilmiyye fi Bilâdi's-Şâm*, Kahire 1971, s. 92, 98, 111, 123; M. Abdülcevd el-Kayâtî, *Nefhatü'l-beşşâm fi rihleti's-Şâm*, Beyrut 1401/1981, s. 121-122, 130; M. Mutî el-Hâfız – Nizâr Abâza, *Târihu 'ulemâ'i Dimaşk*, Dimaşk 1406/1986, I, 366-380; M. Mutî el-Hâfız – Salâh Muhammed el-Hiyemî, *el-Fihrisü'l-âm li-mahtûâtî Dâri'l-kütübî-z-Zâhiriyye*, Dimaşk 1407/1987, s. 515, 563-565, 569-576; D. D. Commins, *Osmanlı Suriyesi'nde İslahat Hakketleri* (trc. Selahaddin Ayaz), İstanbul 1993, tür.yer.; Abdullah Emin Çimen, *Tâhir el-Cezairi ve Tefsir İlmindeki Yeri* (yüksek lisans tezi, 1993), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; *Fihrisü mahtûâtî'l-Mektebeti'l-Hâlidiyye: el-Kuds*, London 1427/2006, Velid el-Hâlidî'nin takdim yazısı, s. 29-30; İskender Ma'lûf, "eş-Şeyh Tâhir el-Cezâ'irî ed-Dimaşkî", *el-Meşriq*, XVIII, Beyrut 1920, s. 145; Sâlih Muhiis Rızâ, "eş-Şeyh Tâhir el-Cezâ'irî ed-Dimaşkî: Hayâtühü ve mevtühü ve neş'etühü'l-ilmiyye", *el-Menâr*, XXII/8, Kahire 1921, s. 637-640; Mağribî, "eş-Zâhir min âşâri's-şeyh Tâhir", *MMAdm.*, III (1923), s. 171-172; J. H. Escovitz, "He was the Muhammad Abdud of Syria, a Study of Tahir al-Jazairî and His Influence", *IJMES*, XVIII (1986), s. 293-310.

ABDULLAH EMİN ÇİMEN

TÂHİR EFENDİ, Halifezâde

(ö. 1188/1774)

Türk müzikisi bestekârı.

İstanbul'da doğdu ve orada yaşadı. Adı Mehmed'dir. Babası Dîvân-ı Hümâyün halifelîği yaptığından "Halifezâde" lakabıyla tanındı. Hayatına dair yeterli bilgi yoktur. III. Osman devrinde (1754-1757) şöhrete ulaştı ve şöhreti III. Mustafa döneminde (1757-1774) sürdü. Divan kâtipliği görevinde iken vefat etti. Rumeli kadılarından divan şairi Âkif Fethullah Efendi vefatına tarih düşürmüştür: "Olan cüyende-i târih-i sâl-i fevti gûş etsin / Dedi hâtif Halifezâde Tâhir göçtü ukbâya" (1188). Tâhir Efendi nüktedan ve hoşsohbet kişiliğinin yanı sıra şairliği ve özellikle müzikînasılığı ile tanınmıştır. "Tâhir" mahlasıyla kaleme aldığı şiirlerine güfte mecmualarında rastlanmaktaysa da bir divanı bilinmemek-

tedir. Silâhdarzâde ve Bağdatlı Şefkat tezkirelerinde onun "cemî-i maârifte yegâne, husûsan ilm-i müzikîde hâce-i zaman" olduğu ifade edilmektedir. El yazması bazı güfte mecmualarında dinî eserlerine de rastlanan Tâhir Efendi daha çok din dışı sahadaki sözlü eserleri ve saz eserleriyle tanınmıştır. Sadeddin Nüzhet Ergun onun, güfteleri Abdülhad Nûri'ye ait üç ilâhisinin metnini antolojisinde neşretmiştir (I, 373-374). Yılmaz Öztuna'nın listesini verdiği peşrev, beste, aksak semâi ve yürük semâi formunda toplam yedi eserinden peşrev dışındakiler Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu repertuarında mevcuttur. Bunlar arasında, "Ey dil sev ol perîvesi bu hüsn ü ân ile" mısrayla başlayan hüseyî ve, "Bilindi bûseye yok yârin izni" mısrayla başlayan sabâ makamındaki ağır semâilerinin güftesi de kendisine aittir.

BİBLİYOGRAFYA :

Silâhdarzâde, *Tezkire*, Millet Ktp., Ali Emîri, Tarih, nr. 795, vr. 47°; *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'st: İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük* (haz. Sadık Erdem), Ankara 1994, s. 195; Seyyid Abdül-fettâh Bağdâdî, *Tezkire*, Millet Ktp., Ali Emîri, Tarih, nr. 770, s. 121; *Sicill-i Osmânî*, III, 242; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1935-40, II, 136-138; IV, 111-113; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1942, I, 163-164, 373-374; *TSM Sözlü Eserler*, s. 54, 125, 135, 173, 283, 293; Avni Erdemir, *Anadolu Sahası Musikîşinas Divan Şairleri*, Ankara 1999, s. 463-464; Öztuna, *BTMA*, II, 369.

NURİ ÖZCAN

TÂHİR EFENDİ CAMİİ

İstanbul Üsküdar'da XIX. yüzyılın ilk yarısında yaptırılan cami.

Üsküdar Selimiye'de İskele caddesinin kenarında inşa edilmiştir. Önceleri denize yakın bir konumda olduğundan Harem İskele Camii adıyla anılıyordu. Yapının bânisi Seyyid Mehmed Tâhir Efendi'dir (ö. 1832). II. Mahmud'un tuğrakeşi olan Tâhir Efendi, Payas'ta ölmüş ve Zeytinlik Mezarlığı'nda defnedilmişse de makam kabri bu caminin haziresinde annesinin ve eşinin mezarlarıyla yan yanadır. Cami, bazı kaynaklarda ileri sürüldüğü gibi Fâtilh Sultan Mehmed dönemine ait bir yapı değildir. 1242 (1826-27) yılında inşa edilmiş olup empire üslûbunun özelliklerini taşıyan yalın bir örnektir. Fakat Ayvansarayî bu caminin yerinde 1122 (1710) tarihli bir mescidin yer aldığını yazar (*Hadikatü'l-cevâmî*, II, 241).

Caminin caddeye bakan cümle kapısının önünde, üzeri bezeli çanak biçiminde baş-

lıkları bulunan dört adet mermer sütunun desteklediği bir sundurma bulunur. Kapının üstünde sülüs hatla "ve hüve's-semî'u'l-alîm" (Allah iştirici ve bilicidir) yazılıdır. Kapının solundaki hazîre duvarında yine Tâhir Efendi'nin hattı ile Ankebût sûresinin, "Her nefis ölümü tadacaktır; sonunda bize döndürüleceksiniz" meâlindeki âyeti (29/57) iki kartuş halinde, ortada ise "yâ hû" ibaresi kayıtlıdır. Hazîrenin karşısında helâ ve abdest muslukları, avlunun bir köşesinde su haznesi ve ortada kuyu yer almaktadır. Duvarları kesme taş ve tuğlanın almaşık örgüsüyle hareketli ve dekoratif bir görünüm kazanan camide aynı özellikler, tuğladan yapılmış olan minare üzerinde beyaz renkteki kesme taşların düz ve çapraz olarak yerleştirilmesiyle sağlanmıştır. Caminin dört köşesi pahlanarak yarı silindirik bir biçim almıştır. Bu fevkanî yapının üst sıradaki pencereleri tuğla kemerli, alttakiler ise dikdörtgen şeklinde sövelere sahiptir. Avlunun denize bakan ikinci kapısı da sundurmalıdır.

Tâhir Efendi Camii yeni bir inşaatla kuzey tarafından genişletilmiştir. Bu ilâveden sonra Batı tarzı bezemelerle taçlandırılmış harim kapısına ulaşılır. 13,95 × 12,35 m. ölçülerindeki harim, kalın cidarlı duvarlarına rağmen bu duvarlara açılan otuz üç adet pencereden dolayı ferah bir mekândır. İki mermer sütunun sınırladığı mihrap nişinin içinde asma kandil tasviri bu-

Tâhir Efendi Camii – Selimiye / Üsküdar

